

FRANKRIKES VÄG

FÖRFATTNINGSFRÅGAN. — LÉON BLUMS KRITIK AV TREDJE REPUBLIKENS FÖRFATTNING

Av socialrådet GUNNAR LÖWEGREN, Stockholm

I.

MEÐ hänförd yra kommer det franska folket att hälsa sin befrielses stund. Med vilket jubel komma ej befriarna att hälsas den dag, då siste inkräftaren lämnat fransk jord, och ett stolt folk efter mer än fyra års ockupation känner sig fritt på nytt, kan andas ut i förvissning om att det är slut på den längsta provotid, den djupaste förnedring det genomlevt under sin historia.

Efteråt följer rekonstruktionens svärbemästrade arbetsuppgifter. De komma att kräva en lång och tung arbetsdag och arbetsuppgifterna bli svårare att planlägga och slutföra än eljes behövde vara fallet efter den tvedräkt som inställningen till Tyskland både före och under ockupationstiden rest mellan olika grupper av folket. Fransmannens historiska logik har svårt för att glömma och att dra ett streck över det som varit. Hans rättfärdighetssinne har nu en gång för alla, därom vittna tilldragelser från alla perioder av dess historia, den läggningen, att det kräver uppgörelse, straff, varför ej säga hämnd, och denna har alltid i första hand gått ut över tidigare politiska och militära ledare. Ofta har en dylik upprensning- och reningsaktion till den grad behärskat lidelserna, att den i betänklig grad försenat och förskjutit rekonstruktionsarbetet. Skall så även nu bli fallet?

Vilka äro då de arbetsuppgifter som förestå? Låt oss i första rummet skärskåda författningsfrågan, den första som poekande fordrar en lösning, om ock en tillfällig, så snart befrielseutskottet i Alger anlant till hemlandet för att avlösa Pétain och ingå i ordnat samarbete med de olika motståndsrörelser, som under senaste år lett revolten inom det egentliga Frankrike och på grund därav känna sig som befrielseverkets egentlige fullförare.

Redan före 1940 hade länge en stark opinion krävt en grundlig

revidering av det sociala, ekonomiska och politiska livet uti Tredje Republikens Frankrike, ej minst av dess politiska sedvanor och moraliska släpphänthet. Dessa krav mötte på vissa håll intensivt motstånd, dock mest av dem som profiterat därav och som, kanske mindre talrika ute bland folket, bildade en kompakt majoritet inom den högsta beslutande myndigheten, parlamentet. Gemene man klagade allmänt och högljutt över godtycke, slapphet, självsvald och lade i regel ansvaret på myndigheter och parlament. Politikerns yrke stod ur moralisk synpunkt icke högt i kurs.

Under krigsåren har all uppmärksamhet varit inriktad på annat. Man har haft tid och anledning nog att tänka på helt andra frågor. Pétain sökte på sitt sätt att gripa sig an med reformarbetet. Han ville omdana Frankrike från Tredje Republiken till något som delvis var bättre anpassat efter en nutida tekniks och moderna sociala idéers krav, delvis anknöt till det forna Frankrikes traditioner. Hans reformer emotsågos en tid med spänning och förhoppning. Men de läto så länge vänta på sig. Endast inom några få områden blevo de långt om länge utformade och det på ett sätt som knappast tilltalade någon, varför de underkastades ny revision. Ingen blev klar på, vad de egentligen åsyftade, och de kunde under dåvarande onormala förhållanden merendels ej komma till allmän tillämpning. På så sätt rann det hela ut i sanden. Efter några års tid vande man sig vid att ej längre ta det hela på allvar, och man var grundligt trött på att höra Pétains även mot slutet av 1940 med så stor vördnad emottagna stämma i radion farbroderligt välvilligt mana till tillförsikt och i korthet redogöra för huvudpunkterna i det åsyftade reformprogrammet. Endast förströdd lyssnade man till den, för övrigt mer och mer förvissad om, att det icke längre var Pétain utan en Darlan, en Laval, som i sista hand utformade förordningarna i enlighet med sina beräkningar. Man var ej ens klar med, huruvida den statschefs-fullmakt, som Pétain och den efterträdare, han hade rätt att utse, erhållit genom nationalförsamlingens beslut i Vichy d. 10 juli 1940 komme att anses som ett interregnum, en övergående riksföreståndarperiod av ungefärligen samma karaktär som Thiers efter 1871, eller om avsikten var, att genom vanans makt låta den glida över till den framtida, bestående statsformen.

Under tiden växte oppositionen. De gamla parlamentarikernas stamtrupp av lösaktiga, vilken efter nederlaget slokörat sökt skydd under Pétains personliga auktoritet, röstat som på kommando för riksföreståndarskapet och sen gömt sig undan på sina respektive

platser ute i provinserna, vågade på nytt träda fram. De kände den franska tuppkammen resa sig allt stoltare på sina huvuden allt efter som tiden led, de Gaulles namn blev frihetsparollen och de allierades härskaror trängde närmre Tyskland. Deras inställning till en återgång till den tid som varit kunde ingen vara oviss om.

Men befrielseutskottet i Alger? Hurudan var och skulle dess inställning bliva till ett effektivt och genomgripande reformarbete? Och vilka vindar blåste bland befrielseutskotten och de blivande väljarskarorna inom Frankrike? Skulle även de nöja sig med en återgång till Tredje Republikens statsförfattning och i övrigt knyta an till förhållandena före kriget, nöjandes med att längre fram parlamentet ånyo skulle i hävdvunnen långsam takt då och då upptaga ett eller annat reformförslag till förnyad prövning?

Svar på de frågorna har man tidigare icke lyckats erhålla. Och detta av förklarliga skäl. Inom landet har opinionen varit undertryckt och saknat möjlighet till allmän konfrontation. Sannolikt har den, upptagen av dagens bekymmer, ej ens gett sig tid att mer grundligt bekymra sig om reformfrågor. Och i Alger! Ja, där har man fört en inbördes strid, vilken först långt om länge mojnats av, och även där har man och det i högre grad än annorstädes varit upptagen av att mobilisera alla krafter för befrielseverket. I känsla av att en kortare tid alla fosterlandsvänner behövde enas, har man under en hatt samlat de politiskt mest heterogena element. Hur länge skall den endräkten vara den stund Frankrike åter är vordet fritt?

Vad man hittills känner till om befrielseutskottets framtidsplaner inskränker sig, åtminstone för min del, till några spridda upplysningar: de Gaulles proklamationer från senaste tid bl. a. om viljan att återinföra Republiken och sammankalla en konstituerande nationalförsamling, samt framför allt: »L'ordonnance portant organisation des pouvoirs publics en France après la liberation», efter inhämtat utlåtande av Assemblée Consultative Provisoire, utfärdad i Alger den 21 april 1944 och i befrielseutskottets namn undertecknat av general de Gaulle och samtliga statskommissarier och kommissarier. I denna ordonnance fastställas formerna för Frankrikes styrelse intill den dag, senast ett år efter territoriets befrielse, då Konstituerande nationalförsamlingen skall sammanträda för att definitivt fastställa landets styrelseform och utse dess statschef.

Den nu i Alger residerande Provisoriska konsultativa församlingen skall liksom dess ledande organ Franska kommittéen för det nationella befrielseverket avlösas av en Provisorisk representativ församling, som med absolut majoritet har att välja president för den Provisoriska regeringen samt ställa under omröstning dess regeringsförklaring. Den Provisoriska konsultativa församlingen övergår automatiskt till att vara den Provisoriskt representativa, så snart två tredjedelar av moderlandets departement, däri Seine-departementet inbegripet, efter befrielsen kunnat företaga val för att komplettera och nyvälja medlemmarna i den Provisoriska konsultativa församlingen och denna senast fjorton dagar efter valet i det departement, som utökat de befriade departementens antal till två tredjedelar, utsett sitt presidium.

Den Provisoriska representativa församlingen skall fungera till dess Konstituerande församlingen trätt i verksamhet. Den skall *rådfrågas* i *alla* sådana ärenden, som angå överenskommelser med utländska makter och äro av den art, för vilken tidigare parlamentets godkännande krävdes, samt i alla frågor angående förslag till regeringsordonnancer. Sådana *décrets-lois* som av omständigheternas tvång regeringen ansett sig på egen hand böra utfärda, skola senast en månad efter kungörelsedatum underställas församlingens godkännande. Den har ej initiativ i utgiftsfrågor, men det tillkommer den att fastställa budgeten. Den kan med enkel majoritet besluta att avfordra regeringen förklaring om dess *allmänna politik* samt på sin dagordning uppsätta varje fråga av »nationell betydelse». — Omedelbart efter sin konstituering skall den rådfrågas angående inrättandet av en Högsta domstol. — Det är denna församling det tillkommer att i fullt samförstånd med regeringen fastställa grunderna för sammansättningen av den Konstituerande Nationalförsamlingen, vilken det tillkommer att slutgiltigt ordna landets framtida regeringsform.

Under tiden skall så snart tillfälle därtill yppar sig på varje särskild plats de kommunala och departementala församlingarna nybildas. De som tillkommit efter d. 16 juni 1940 anses upplösta; de som fungerade d. 1 sept. 1939 återinträda i sina befogenheter. I de fall där medlemsantalet ej skulle visa sig uppgå till det för quorum erforderliga kompletteras antalet, efter vissa grunder, av prefekten.

Vad åter beträffar själva den Provisoriska konsultativa församlingen skall den, så fort den överflyttat till moderlandet, kompletteras med medlemmar valda av de verkställande utskotten för de

i Frankrike verksamma Nationella motståndsråden. Därefter skall församlingen i dess helhet gradvis nyväljas allt efter som departementen befrias. Envar tidigare medlem har liksom de nyinträdda medlemmarna för motståndsråden att välja departement eller territorium »auquel il déclare se rattacher». Efter allmän manlig och kvinnlig rösträtt utser därefter departementet genom listval och majoritetsutslag i en första eller andra omröstning minst två delegerade eller en för varje 150,000 invånare och 1 för fraktion på mer än 75,000.

Såsom ledande princip för organisationen i dess helhet är uppställd och redan i ordonnancens begynnelseord uttalad att »franska folket suveränt beslutar om sina framtida institutioner» samt att Konstituerande Nationalförsamlingen väljes vid slutna omröstning av alla myndiga franska män och kvinnor — undantagandes — — —».

*

Jag avbryter för att senare fortsätta med uppräknandet av grunderna för diskvalificering för valrätt och valbarhet och redan här inskjuta några allmänna reflexioner, så enkla, att de nästan göra sig av sig själva.

Förordningen är icke i alla punkter genomskinligt klar, och i dess mer grumliga partier tycker man återspeglas de inre slitningar, som icke gärna kunna undgå att förekomma inom av så olika tidigare partiriktningar sammansatta församlingar som den »Franska kommittéen för det nationella befrielseverket» och »Provisoriska konsultativa församlingen» i Alger. Något annat var icke att vänta.

Bestämmelserna äro påtagligen omsorgsfullt utarbetade och visa ett praktiskt grepp om händelseförloppet. De ebba icke ut i en ideologisk demokrati, utan motsvara tidslägets, de svåra och mångtaliga arbetsuppgifternas krav på fast ordning och koncentrerad makt. Regeringens chef beredes möjlighet, ja, har skyldighet, därest ej hela maskineriet skall stoppa, att framträda såsom ledare och sammanhållande kraft, ej minst gentemot den Provisoriska representativa församlingen. Denna förhindras att genom förslag i utgiftsfrågor förrycka budgeten, som fallet till överdrift var i det tidigare parlamentet. Den har icke rätt att i tid och otid blåsa upp en detalj till förtroendefråga för regeringen. Tvärtom är i ordonnanzen den sunda parlamentariska principen understruken, att församlingen har att uttala sig om regeringsförkla-

ringen och regeringens »*allmänna politik*». — Genom dessa bägge bestämmelser har man sökt förhindra att tvenne av tredje Republikens ödesdigraste skötesynder upprepas på nytt.

Församlingen är rent av hårdhänt ställd mot väggen i bestämmelsen att den skall obligatoriskt endast »*rådfrågas*» angående utrikesärenden och förslag till ordonnancer.

Är det de Gaulles omtalade järnhårda vilja som här dikterat beslutet? Är det samma vilja som måst uppmjukas i följande bestämmelser, vilka ej fullt äro anpassade till de föregående, om att församlingen skall »*ratificera*» utkomna *décrets-lois* (en för övrigt ganska illusorisk maktbefogenhet) samt har rätt uppsätta på sin dagordning varje fråga av »*nationell betydelse*»?

Mest påfallande är likväl den makt som via prefekterna givits åt regeringen, då det uppdragits åt prefekten att komplettera de kommunala och departementala församlingarna — samt utföra strykningarna efter diskvalifikationsgrund på vallistorna.

Såväl betonandet av församlingens »*rådgivande*» roll som prefektabsolutismen bringar osökt i tanken Lagstiftande församlingens ställning under 1850-talet och de napoleonska prefekternas respektingivande pondus.

Tydligen har man i Alger varit inne på reformstigen. Man har velat och vågat rucka på några av de tidigare radikala republikanernas idoler. De Gaulles anhängare torde därvid ha haft god hjälp både av kommunisterna, vilka icke rädas för Stalins metoder, och av mer än en bland socialisterna, vilka sedan länge insett bristerna i vissa av den Tredje Republikens konstitutionella bestämmelser och sedan årtal odelat instämt i Léon Blums desperata skri: »Landet är utledset på verkningslösa ansträngningar till ingen nytta; det vill få en regering som tågar fram under bestämmd och fortföljd ledning efter klart angivna linjer.»

II.

Den Tredje Republiken har under större delen av sin tillvaro kunnat uppvisa en imponerande följd av högt begåvade och insiktsfulla statsmän. Först omkring 1930 skedde ett tvärt omslag. Den yngsta generationen av nyvalda parlamentarici var genomgående slätstruken. Generationen som ryckt in under 1920-talet motsvarade icke de löften den en tid tycktes giva: varken Flandin, Chautemps och Daladier ha visat sig hålla måttet och kunna icke jämföras med den lysande rad av talare, taktici, framsynta politici

som tidigare varit det franska parlamentets heder: Gambetta, Jules Ferry, Ribot, Waldeck-Rousseau, Clemenceau, Jaurès, Cail-
laux, Poincaré, Briand — och de tvenne sistkomna, Tardieu och
Blum. Denna beklagliga brist på verkliga begåvningar inträffade
fatalt nog vid en tidpunkt, då mer än någonsin landet på grund av
världskris och ett nytt krigsannalkande hade behov av en fast och
auktoritativ ledning! Blum fick sent om länge, 1936, sin chans,
men tiden var då mindre än någonsin lämplig för ett fredligt ge-
nomförande av djupgående sociala reformer, och allt för spekulat-
ivt, teoretiskt inställd, allt för lite räknande med miljön och tids-
läget ödde han bort sin kraft på försök att reda ut den tillfälliga
monetära och ekonomiska härvan. Tardieu hade åren dessför-
innan under trenne omgångar som konseljpresident fått om någon
kännas vid den franska parlamentarismens nyckfullhet och olater.
Han hade i desperation frivilligt lämnat den parlamentariska are-
nan för att som vilde och fri från kollegiala hänsyn kunna i
skrift och tal vända sig direkt till den franska opinionen med sin
patetiska vädjan, att det låge makt uppå, att det gällde Frank-
rikes vara eller icke vara, om det franska folket i gemen komme
till insikt om nödvändigheten av en genomgripande förändring av
författning och parlamentariska vanor och, om så fordrades emot
ett genstörtigt parlament, genomdreve denna. I likhet med Blum
krävde han varken republikens eller demokratiens avskaffande.
De trodde bägge på möjligheten att genom vissa reformer om-
ändra den franska parlamentarismen till likhet med den engelska:
så som tidigare varit fallet med Jaurès och hans anslutning till
det proportionella valsättet, yrkade de bägge på ett fastare utbil-
dat partiväsen, ur vilket en stabil majoritet kunde framgå, samt
på en stark konseljpresidentmakt, förenad med ledarskapet för
majoriteten. Deras likartade strävan inriktade sig sedermera på
olikartade krav: Blum knöt sina förhoppningar till proportionalis-
men; Tardieu till kvinnlig rösträtt och referendum i frågor av na-
tionell betydelse samt efter engelskt mönster till förbud för parla-
mentsmedlem att väcka förslag om utgiftsökning eller om sänkning
av ordinarie anslag. Det var ett dylikt program som Tardieu under
sitt senaste deltagande i en fransk regering, den Doumergueska 1934,
förgäves sökte realisera. Doumergue störtades och därmed Tar-
dieus planer. Oppositionen från de partigrupper, som bildade kär-
nan i den senare folkfronten, hade med måttlös hets angripit dess
upphovsmän och lyckats inbilla en stor del av opinionen, att Tar-
dieus program skulle vara fascism. Det var svallvågor av denna

partifanatism utan aktning för vederhäftighet eller person, som via några svenska Pariskorrespondenter, om möjligt mer fanatiska än fransmännen själva, till liberala och högertidningar även nådde vårt land och under en längre tid förvänt den svenska uppfattningen om vad som verkligen tilldragit sig i Frankrike. »Dégouté» lämnade Tardieu det parlamentariska livet, slukad av partiintriger, misströstande om parlamentarikernas goda vilja. Liknande hade tidigare varit fallet för den ene efter den andre av Tredje Republikens dugande statsmän. Alla hade de uppslukats av parlamentets stormflod av förtal mot envar som krävde dess reformering. Tardieu utgör endast den siste i en lång rad, som börjar med Gambetta och fortsätter bland andra med Jules Ferry, Casimir-Périer, Waldeck-Rousseau, Caillaux, Clemenceau, Poincaré, 1924 Millerand, i viss mån även Briand.

Förslag till författningens revidering ha under olika tider framlagts. Poincaré uppdrog redan 1898 vissa grundlinjer, för vilka jag utförligt redogjort i min bok »Kampen kring staten». De äro nu i denna dag aktuella och träffa det väsentliga. Tardieu har i en serie skrifter med erkänd grundlighet utlagt frågan och redan tidigt, 1918, publicerade Léon Blum sin bok »La réforme gouvernementale», vilken reviderad och utökad med tvenne artiklar från 1934 ånyo utgavs 1936, samma år han blev konseljpresident och som sådan lyckades att organisera ett konseljpresidium, hävda konseljpresidentens ledande ställning inom ministären samt medinflytande vid fastställande av kamrarnas arbetsprogram, dagordningar och voteringar.

Eftersom svensk publik, under årtal bearbetad av bl. a. Victor Vinde och Kjell-Strömberg, tidigare visat sig okänslig för vederhäftig framställning av fransk parlamentarism och knappast bemärkt det enda arbete av gedigen halt angående det senare 1920-talets och 1930-talets politiska tilldragelser, som utgivits av svensk iakttagare, Isidor Torells (G. H. T:s förre mångårige Pariskorrespondent) »Årsringar och feberkurvor», skall jag här icke stödja min framställning på citat av den för facism av ovannämnde misstänkliggjorde Tardieu, utan överlämna ordet åt Léon Blum.

Det genomgående temat uti de första kapitlen av Blums bok är påvisandet av, att det franska parlamentet saknar en ledande, drivande, arbetspresterande kraft, som tvingar kamrarna att arbeta jämsides och i takt, föra en kontinuerlig politik och snabbt handlägga ärendena. Den republikanske statschefen, vald icke direkt av folket utan av kamrarna sammanslagna till Nationalförsamling,

saknar auktoritet och förmåga att leda. Konseljpresidenten har intill senaste år icke haft till sitt förfogande ens en egen medarbetarstab och egna lokaler. Traditionen har förhindrat honom att närmare ingripa i departementala ärenden och han liksom alla de andra ministrarna ha varit jagade av småärenden, icke haft tillräcklig tid över för löpande göromål. Mest året runt ha de dagar och ofta nätter igenom måst övervaka deputeradekammarens och senatens förhandlingar. Där ha de överhopats av interpellationer och ständigt fått vara på sin vakt mot i ett lämpligt ögonblick plötsligt framskjutna ändringsförslag, voteringspropositioner och dagordningar. Oredan uti kamrarnas arbetsprogram har ökat hans besvärligheter, liksom att han saknat erforderligt inflytande på uppgörandet av kamrarnas dagordningar.

Ett verkligt arbetsprogram saknas för det franska parlamentets kamrar. Där tidsfördela ej som i många andra länder kamrarnas presidier gemensamt och i samråd med konseljpresidenten ärendenas fördelning efter deras betydelse, mer eller mindre brådskande natur och uppdelning på olika utskott. De bägge kamrarna hava icke gemensamma utskott och bedriva sina angelägenheter helt oberoende av varandra, utan samarbete, tidsöverensstämmelse eller hänsyn mot varandra. En regeringsproposition, som efter månadslånga debatter antagits av den ena kammaren, undergår sedan en kanske lika långdragen behandling i den andra och det kan förflyta en rundlig tid, innan den andra kammaren ens uppför den på sin dagordning. En från endera kammaren översänd motion kan helt enkelt »begravas» bland luntorna i ett andra kammarens utskott. Ingen garanti finnes för att det någonsin kommer till behandling där eller i kammaren.

Med eftertryck betonar Blum, att ett fruktbarande parlamentariskt arbete är oförenligt med en dylik oeffterrättlig procedur, och han yrkar energiskt dels på utvidgat medinflytande för konseljpresidenten, dels på att kamrarnas presidenter erhålla en helt annan ställning än deras hittillsvarande. »Jag vill icke uppställa fordran, att senaten skulle helt enkelt bli en inregistreringskammare för deputeradekammarens beslut, men det vore ännu skadligare, om den bleve en kammare för systematisk ajournering. För närvarande behöver senaten ej ens avslå texterna» (förslag översända av deputeradekammaren), »den behöver bara 'les enterrer'» (jorda dem).

Ironiskt skildrar han en kammarpresidents nuvarande roll: »Hans mission består enbart uti att upprätthålla en viss ordning,

respekt för reglementet, övervaka ordets frihet. Han är placerad ovan kammarens bänkrader som en symbol, som en slags idol.

Han deltagar ej i kammarens liv som en pådrivande kraft. Han sitter däruppe, bekvämt i sin olympiska fåtölj. Han ringer med klockan, då tumultet är i färd med att dränka alla ljud, kallar till ordningen den vars inlägg brista mot takt och hövlighet; han giver ordet åt talaren och ställer voteringspropositionerna. Även om man samtidigt börjar diskutera fyra olika ämnen, i sista stund omkastar en dagordning, för tionde gången börjar samma anförande på nytt, uti ny form sätter en avgjord fråga ånyo under debatt, låter en meningsstrid löpa över i de mest ovidkommande utsvävningar, säger han ingenting, har ingenting att säga, har ej ens skyldighet att höra på. Traditionen är sådan...»

Att kamrarna var för sig ha sina utskott försvårar i hög grad samarbetet mellan kamrarna och bidrager till ärendenas senfärdiga handläggning. Än värre är emellertid den mångfald utskott, som var kammare består sig, samt det sätt, varpå i personligt intresse dessa utskottsmedlemmar ofta utnyttja sin ställning. Blum har endast lovord för de ständiga utskottens sakkunskap och grundlighet. Men han har däremot ingen kärlek till övers för övriga utskott. Han anser, att den franska parlamentarismens olater ha sin plantskola i dem. Det är där som den enskilde parlamentsmedlemmen lär sig att betrakta det parlamentariska livet som en språngbräda för sin personliga utkomst och befordran. Särskilt är så fallet med de olika små-utskottens ordföranden och rapportörer, »som så småningom låtit sina uppdrag växa ut till ministerier, fullt beredda för övrigt att byta ut dem mot verkliga ministerier. Utskottens rapportörer, eggade av berömda föredömen, vänta alla, att deras uppdrag skall bereda dem tillfälle att säkerställa sin politiska framgång. En ung deputerad, som fått i uppdrag att redogöra för ett lagförslag, känner sig vara en Napoleon framför Toulon. Det gäller ingalunda för honom att hastigt och enkelt fullgöra sitt uppdrag, det gäller väsentligen att till sig draga uppmärksamhet. Omsorgen för hans karriär fordrar, att förslaget i grund omarbetas och i nystöpt form presenteras som hans eget... Det finns knappt den rapportör för den årliga behandlingen av en specialbudget som icke använder tillfället till att utveckla ett eget program för en förvaltningsreform och på så sätt utnyttjar sitt uppdrag för att avgiva en ministerkandidats-deklaration.»

Huvudvikten i sina anmärkningar förlägger Blum emellertid till ett annat område, den politiska instabiliteten med dess ständiga

ministerskiften och stockningar i ärendenas handläggning, och skulden till denna tillskriver han i första hand saknaden av verkligt fasta partibildningar. Denna kräftskada i Frankrikes politiska liv är sedan gammalt erkänd och beklagad av varje betydande fransk politiker. Icke förty har den franska demokratiens hurrabasar i Sverige, i överdrivet, malplacerat nit, sökt i stil med vad alla de parlamentariska profitörerna i franska parlamentet ha för vana att göra att bestrida eller bortförklara även den. Och dock har franska parlamentet under tiden 1920—1938 förbrukat icke mindre än trettioåtta regeringar, åren 1926 och 1932 haft vardera fem regeringar, åren 1920, 1930, 1933, 1934, 1938 haft per år fyra regeringar!

Léon Blum hävdar, att en grundväsentlig förutsättning för att en politisk demokrati skall kunna motsvara folkets berättigade förväntningar är att politisk stabilitet äger rum. Därför fordras emellertid 1) en viss grad av ekonomisk stabilitet, ty ekonomisk osäkerhet och kris återverkar menligt på ett folks alla livsfunktioner; 2) en viss grad av politisk stabilitet, så att en konsekvent och enhetlig politisk linje kan följas under så pass lång tid att dess verkningar göra sig kännbara; 3) en viss grad av politisk lojalitet.

Han tillägger: ett visst minimum av lojalitet från de politiska partiernas sida, och utlägger innebörden i denna formel på följande sätt:

»Min senaste formel är möjligen oklar... Jag avser att med den träffa de partier som icke resa motstånd mot rådande social regime, ej heller mot rådande politisk, de som sålunda i innevarande stund ansluta sig såväl till kapitalism som republik. Och jag säger, att när dessa partier... icke förty bedriva en systematisk opposition, beröva de därigenom det politiska livet det minimum av lojalitet, förutan vilket stabilitet icke kan uppnås.»

Ett parti har rätt att av principiella skäl och med öppet visir angripa en regering, men ett parti av ovannämnda art, och sådana ha tyvärr alltid förekommit i Frankrike, från yttersta höger till kommunisterna, »har icke rätt att av partiskäl vid varje lägenhet bekämpa varje regeringsförslag. Ett parti har ej heller rätt att vägra en regering, som den bekämpar, godkännande av åtgärder av den art som det själv skulle föreslagit, om det suttit vid makten.»

Det är denna bristande moralitet som i samverkan med de ständiga oscilleringarna inom ett och samma parti samt de rent personliga beräkningarna åstadkommit, att det franska förtroende-

votumsinstitutet med begärlighet använts vid första möjliga tillfälle och att allehanda småfrågor kunnat läggas ut till de »apelsinskal», på vilka regeringarna halkat och ofta fallit. Ty som Blum säger: »Det förekommer så gott som aldrig, att en regering faller därför att kamrarna uttala ett klart och direkt underkännande av dess allmänna politik. Ministärerna falla därför att förtroendevotum ställas om det eller det lagförslaget, det eller det tilläggsförslaget...» Och då fordrar likväl sund politik att som i England en regering kan falla endast på sin allmänna politik.

Oscilleringen inom ett och samma parti sammanhänger med den bristfälliga organisationen inom samtliga partier. Kommunisterna ha visserligen under senare år marscherat i sluten trupp, men tidigare har ej alltid så varit förhållandet. Partiorganisationen är starkare utbildad inom socialdemokraterna än inom social-radikallerna, starkare inom de senare än inom center- och högerpartier. Men hos intet har partidisciplinen vunnit fullt erkännande och partiernas antal växlar, uppgår till för politiska förhållanden fantastiska tal. Det är ej nog med att deputerade och senatorer äro inskrivna i sina olika rent politiska och parlamentspartier, de tillhöra dessutom inom kammare och senat var för sig eller gemensamt för de bägge kamrarna bildade partier, som alla kallas »partiet till försvar för...», och de anse sig i många frågor böra vid votum ta hänsyn till eller ta till önskad förevändning sin anslutning till ett dylikt extra-parti. Deras antal håller sig omkring hundratalet och de avse allehanda ting. I en lantbruksfråga kan en mot sitt politiska partis allmänna inställning röstande partimedlem därför hänvisa till, att han är medlem i »partiet till försvar av lantbruksnäringen», i en debatt om sockertull eller sockeraccis, att han är medlem av »partiet till försvar av sockerodlingen...», i en anslagsfråga gällande statstjänare, att han är medlem av »partiet till försvar av järnvägsmännen...» eller »till försvar av brandväsendet på landsbygden...» etc.

Det är denna förekomst av ett mångtal partier i ordets egentliga och oegentliga bemärkelse som åstadkommer de starkaste kastningarna vid voteringarna. Den är å sin sida ett utslag av parlamentets oförmåga att disciplinera sig självt till fruktbarande arbete. Den försvaras av mången med en hänvisning till folksuveräniteten, ty med typiskt falsk logik vill man ur denna deducera fram, att parlamentet icke har rätt att begränsa den fulla handlingsfriheten och yttrandefriheten för sina medlemmar, eftersom envar av dem i sig representerar folksuveräniteten. Den är fram-

för allt ett utslag av det franska folkets motvilja och förakt för att gå i grupp och led. Direkt ur folklynnet framspringer sålunda att, som Blum säger, »Frankrike är ett av de länder på jorden, där man hyser den starkaste motvilja mot partiorganisation». För att mota ut inflytande från detta lynesdrag tror sig Blum, liksom fallet var med Jaurès, ej kunna finna annat medel än det proportionella valsättet.

Ett sine qua non för att parlamentarismen ej skall förfläckas, icke ombildas till en karikatyr av sig självt är i varje fall tillkomsten av ett fast partiväsen. Det är dess avsaknad i Frankrike, som åstadkommit de talrika regeringskriserna och deras följder »en paralysering av arbetet inom den lagstiftande församlingen genom förtföljden av ett tillstånd av oordning och osäkerhet».

* * *

Sådant var Frankrikes styrelseskick och sådan dess parlamentariska sed år 1918, 1934, 1936, då Blum skrev de olika partierna i sin bok. Likartat hade de varit under hela Tredje Republiken och hade det sannolikt kommit att förbli, om Tredje Republiken fortlevat till efter kriget.

De finnas ute i världen och nog även inom Frankrike, som invagga sig i tron, att när kriget är slut, äro sorgerna över, och att man då endast har att knyta an, där man tvingades att stoppa anno 1939. En falskare och farligare tro kan knappast påträffas. Krigets upphörande betecknar en vinst av omätligt värde, men ingalunda att vargatiden icke i flera hänseenden fortsätter, än mindre att man oförmedlat kan anknyta till vad som var år 1939. Blum talar om en viss grad av ekonomisk stabilitet som förutsättning för den politiska stabiliteten. Utan tvekan kan man påstå, att världen icke under många år efter kriget kommer att åtnjuta en dylik stabilitet, Frankrike lika lite som andra länder. En ekonomisk efterkrigskris kan däremot i Frankrike, som tiden 1936—38 var berett till allehanda sociala revolutionsförsök, lätt komma den slocknande eldhärden att flamma upp på nytt. Under alla förhållanden ligger det makt på, att Frankrike, när en ny författning utarbetas, väl sörjer för att författningen som sådan och de parlamentariska sedvänjor, den befordrar, äro av den art, att de i sin mån icke äventyra, utan verksamt bidra till en politisk stabilitet.

Att återgå till Tredje Republikens parlamentarism vore att undergräva den nya Republikens byggnad. Ty redan långt före 1939

var den franska demokratin, enligt Blums ord, uttröttad på parlamentets oförmåga att åstadkomma ett fruktbärande arbete.

Det hade varit önskvärt, att hela det franska folket skulle stått enat i viljan att skapa en levnadskraftig ny republikansk författning och fått deltaga i, blivit medansvarigt för det arbetet. Det skulle bidra till att stärka den folkliga grunden för en dylik författning.

Hur är det sörjt för det deltagandet? För besvarande av den frågan måste jag återvända till redogörelsen för Alger-kommitténs ordonnance och för vad däri är fastställt som grund för diskvalificering av valrätt och valbarhet.

För valen till den slutliga Konstituerande Nationalförsamlingen ha ännu icke formerna närmare fastställts. Men sådana äro i ordonnanzen uppdragna för alla de val som tidigare omtalats, även för valen till Provisoriska representativa församlingen.

Diskvalificerade för valbarhet till alla dessa församlingar äro ej endast medlemmar och tidigare medlemmar i Vichy-regeringarna, medborgare som direkt gynnat fiender, utan även medlemmarna i det tidigare parlamentet, som den 10 juli 1940 röstade för att »överdraga högsta makten åt Pétain», samt alla de vilka skadat de förenade nationernas och franska motståndsrörelsens intressen.

Dylika bestämmelser, sammanställda med förordnandet, att en Högsta Domstol med snaraste skall upprättas, kunna utläggas som tecken på att även denna gång det segrande partiet är berett att hårt gå fram mot dem som under krigsåren av övertygelse, i vissa fall patriotism, eller av nödtvång eller av andra skäl samverkat med tyskarna och Vichyregeringen eller anslutit sig till en anti-engelsk politik.

Måtte icke det upprepas, som många gånger sått blod mellan fransmän, måtte exemplen från 1799, 1815, 1849, 1871 stå som varningar. I motsatt fall kan det draga årtionden, innan någon grad av politisk stabilitet uppnås.

